

**“Auditor xidmətinin aktual problemləri” mövzusunda keçirilmiş
sosioloji sorğunun nəticələri ilə bağlı tövsiyələr**

Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatası sədrinin 2014cü il 13 oktyabr tarixli 1/22 sayılı sərəncamına uyğun olaraq, Auditorlar Palatasının əməkdaşları və Azərbaycan Universitetinin tələbələrindən ibarət yaradılmış 8 yarımqrupdan ibarət olan 32 nəfər işçi qrupu tərəfindən 2014-cü ilin 13 oktyabr-7 noyabr tarixlərində “Auditor xidmətinin aktual problemləri” mövzusunda sosioloji sorğu keçirilmişdir.

Keçirilmiş sorğuda 8 yarımqrupdan ibarət olan 32 nəfərlik işçi qrupu iştirak etmişdir. Sorğuda praktik baxımdan nəzərdə tutulmuş 270 respondentin 245-i, yəni 90,7%-i tam iştirak etmiş, 25-i isə, yəni 9,3%-i müəyyən səbəblərə görə (təşkilatın ləğvi, ünvanların müəyyənləşməməsi, sorğuda iştirak etməkdən imtina və başqa bu kimi səbəblər) sorğuda iştirak etməmişlər.

Keçirilmiş sorğunun respondent kimi götürülmüş subyektlərin məsul əməkdaşları (müdiriyyət, baş mühasib, iqtisadçı və bunları əvəz edən bir sıra məsul şəxslər) cavablandırmışlar.

Tədqiqat mövzusunun aktuallığı. Azərbaycanda inkişaf etməkdə olan audit, zəruri infrastruktur sahəsi kimi ictimai-iqtisadi baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iqtisadiyyatın inkişafında auditin rolunun artırılması üzrə imzaladığı fərman və sərəncamlarından irəli gələn vəzifələri yerinə yetirmək üçün auditor xidmətinin dövlət tənzimlənməsi və onun normativ hüquqi bazasını təkmilləşdirmək, ölkədə auditor xidməti bazarının mövcud vəziyyətini öyrənmək, bu sahədə gedən prosesləri təhlil etmək, xidmətin inkişaf problemlərini müəyyənləşdirmək və auditor xidmətinin inkişafı üzrə kompleks tədbirlər hazırlamasına, ölkədə aparılan iqtisadi islahatlar, sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər auditor xidmətinin təşkilinin müasir tələblər baxımından təmin olunmasına, onun inkişaf istiqamətlərinin elmi-praktik cəhətdən əsaslandırılmasına təkan verməkdədir. Bu baxımdan, auditin müstəqil bir sahə kimi tədqiqi, onun problemlərinin öyrənilməsi və inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi xüsusi aktualıq kəsb edir. Ölkə prezidentinin imzaladığı 2004-cü il 3 sentyabr tarixli “Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Proqramı (2004-2006-cı illər)” və həmin proqramın davamı olaraq, 2007-ci il 28 iyul tarixli “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiya”, 2011-ci il 13 aprel tarixli məcburi audiddən yayınma hallarının qarşısının alınması məqsədilə «Auditor xidməti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa və Azərbaycan Respublikasının «İnzibati Xətalər Məcəlləsinə dəyişiklik və əlavələr edilməsi barədə», 2012-ci il 5 sentyabr tarixli «Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı»nın və «Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı»nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncamları, 2005-ci il 16 noyabr tarixli “Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il dövlət büdcəsi haqqında” və 2007-ci il 22 may tarixli “Daxili audit haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə fərmanları onun aktuallığını daha da artırır. Xüsusilə, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi və inkişaf perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi üçün bu xidmət sahəsinin özünün inkişaf problemlərinin öyrənilməsi, bu istiqamətdə təhlillər aparılmasını zəruri edir.

Tədqiqatın məqsədi. Tədqiqat işinin məqsədi Aqzərbaycandan Auditor xidmətinin təşkili və müasir inkişaf səviyyəsini təhlil edərək qiymətləndirmək, xidmətin aktual inkişaf problemləri üzrə araşdırmalara aparmaq və bu istiqamətdə təkliflər hazırlamaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın vəzifələri. Tədqiqatın məqsədinə müvafiq olaraq, aşağıdakı vəzifələr müəyyənləşdirilmişdir:

- auditor xidmətinin təşkili və tənzimlənməsi ilə bağlı mövcud qanunvericilik və normativ hüquqi bazanı təhlil etmək;
- iqtisadiyyat sahələrində və təsərrüfat subyektlərində auditin əhatə dairəsini və inkişaf səviyyəsini öyrənmək;
- korrupsiyaya qarşı mübarizədə auditor fəaliyyətinin tutduğu mövqeyi müəyyənləşdirmək və ona təsir edən amilləri qiymətləndirmək;
- korrupsiyaya qarşı mübarizədə daxili auditin təşkil edilməsinin zəruriliyinin müəyyənləşdirmək;
- auditin regional inkişaf problemlərini araşdırmaq;
- auditor xidmətinin dəyəri, onun dəyişikliyin üzrə tədqiqat aparmaq;
- xidmət bazarında rəqabət mühitinin formalaşmasının və haqsız rəqabət hallarının yaranmasının səbəblərini öyrənmək;
- auditor xidmətinin keyfiyyətini, ona təsir edən amilləri tədqiq etmək;
- xidmət bazarında sərbəst auditorların və auditor təşkilatlarının mövqeyi müəyyənləşdirmək və ona təsir edən amilləri qiymətləndirmək;
- auditor xidmətinin inkişafına təsir edən mənfi meyillərin “qara audit”in yaranması səbəblərini tədqiq etmək;
- auditorların peşə-ixtisas səviyyəsini müasir vəziyyətini və inkişaf problemlərini müəyyənləşdirmək;
- auditor xidmətinin tənzimlənməsi problemlərini təhlil edib, qiymətləndirmək;
- Auditorlar Palatası üzvləri tərəfindən etik davranış qaydalarına riayət olunması vəziyyətini araşdırmaq və qiymətləndirmək;
- məcburi audiddən yayınmaya görə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş “İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 247.3 maddəsində” nəzərdə tutulmuş məsuliyyəti xəbərdar etmək;
- ölkədə auditor xidmətinin müasir vəziyyətini qiymətləndirmək və onun inkişafı üzrə təklif hazırlamadan ibarətdir.

Tədqiqatın nəzəri-metodoloji əsasları. Tədqiqat işinin nəzəri-metodoloji əsasları kimi iqtisad və audit üzrə elmi-praktik sahədə geniş yayılmış üsul və yanaşmalardan, beynəlxalq təcrübənin nəticələrindən xarici və yerli alim, mütəxəssisləri nəzəri və təcrübə araşdırmalarından, həmçinin bu istiqamətdə qanunvericilik və normativ hüquqi bazadan, auditor xidməti bazarının təhlili və onun inkişaf problemlərinin öyrənilməsi üzrə tədqiqatların metodikasından istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın obyektı və informasiya bazası. Tədqiqat obyektı kimi Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatasının üzvü olan sərbəst auditorların və auditor təşkilatlarının fəaliyyəti nəzərdə tutulmuşdur. Tədqiqat işinin informasiya bazası kimi Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin, auditor xidmətinə dair müxtəlif təşkilati-hüquqi formalı təsərrüfat subyektlərinin məsul əməkdaşlarının fikirləri, interaktiv sorğunun nəticələri, Auditorlar Palatasının hesabatları, Palatanın üzvü olan sərbəst auditorların və auditor təşkilatlarının informasiyaları təşkil etmişdir.

Gözlənilən nəticələr. Tədqiqatın nəticələri Azərbaycanda auditor xidmətinin təşkili və inkişafı problemlərinin, onun regional səviyyəsini tədqiq etməyə, bu sahədə

mövcud qanunvericilik və normativ hüquqi bazanı qiymətləndirməyi, xidmət bazarının müasir inkişaf səviyyəsini təhlil etməyi və xidmətin inkişafına təsir edən amilləri müəyyənləşdirməyi, auditor xidmətinin inkişafı üzrə təkliflərin hazırlanmasına əmin yaratmışdır.

İşin tətbiqi istiqamətləri. Aparılan tədqiqat işi Azərbaycan cəmiyyəti və iqtisadiyyatı üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən auditor xidmətinin inkişaf problemlərinin elmi-praktik baxımdan təhlilinə və bu xidmət sahəsinin inkişafı üzrə təklif və tövsiyələrin hazırlanmasına əsas vermişdir.

**2014-cü ildə Auditor xidmətinin aktual problemləri üzrə
keçirilmiş sosioloji sorğunun nəticələrinə
dair hazırlanmış tövsiyələr**

<i>Sıra №-si</i>	<i>Auditor xidmətinin inkişafı ilə bağlı həyata keçiriləcək tədbirlər</i>	<i>Müvafiq tədbirlərin icraçıları</i>	<i>Tədbirin icra müddəti</i>	<i>İstinad (mənbə)</i>	<i>Qeyd</i>
1	2	3	4	5	6
1.	Auditor xidmətinə dair qanunvericil bazasının təkmilləşdirilməsi, Beynəlxalq Audit Standartlarının tətbiqi ilə bağlı tədbirlərin davamlı icrası: 1. «Auditor xidməti haqqında » Azərbaycan Respublikasının Qanununa edilmiş əlavə və dəyişikliklərin başa çatdırılması, qanun layihəsinin müzakirəsi və qəbul edilməsi üzrə zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi 2. IFAC tərəfindən təsdiq edilmiş Beynəlxalq Audit Standartlarının 2013-cü il üzrə versiyasının ingilis dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi təmin edilərək	M.Abbasov N.Talıbov N.Talıbov V.Rəhimov İşçi qrupu	2015	15; 28-ci suallara dair	1.2 (1.2.1)* I 1;2;3** 2.4 (2.4.1)*

	hazırlanması və tətbiqinin davamlı icrası				III 1;3**
2.	Auditorlar Palatasının statusunun beynəlxalq təcrübə əsasında təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması	Rəhbərlik S.Gülməmmədov N.Talıbov	2015	28-ci suala dair	1.2.3*
3.	Auditə dair maarifləndirmə işinin gücləndirilməsi məqsədilə KİV-də məlumatların işıqlandırılması: a) Auditin inkişafı və mövcud problemlər barədə KİV-də materialların verilməsi və müzakirənin keçirilməsi; b) Auditə dair reklam xarakterli materialların KİV-də yerləşdirilməsi; c) Auditorlar Palatasının öz fəaliyyəti barədə mətbuat konfranslarının və ictimaiyyətlə birbaşa ünsiyyət formasında tədbirlərin keçirilməsi; d) Auditə dair stolüstü kitab və broşurların hazırlanması və nəşri; ç) Auditə dair reklam çarxının daim işıqlandırılması və yeniləndirilməsi istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;	Q.Bayramov N.Talıbov S.Gülməmmədov S.Gülməmmədov V.Rəhimov Rəhbərlik İşçi qrupu N.Talıbov Q.Bayramov V.Rəhimov	2015 Mütəmadi Aprel- Noyabr 2015 III rüb 2015	8; 28-ci suallara dair	6.3 (6.3.1)* 6.3 (6.3.2)* 6.3 (6.3.3)* (8.3)* IX 1;2;3;4; 5**

	e) Auditlə bağlı mətbuatda materialların nəşr etdirilməsi	Struktur bölmələrinin rəhbərləri	2015		
4.	Beynəlxalq Audit Standartlarının və "Peşə Etikasına Məcəlləsi"nin tələblərinə riayət etməyən auditorlara qarşı mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi	M.Abbasov S.Gülməmmədov	2015	6; 9; 10; 11; 14; 15; 28-ci suallara dair	
5.	Auditor kadrlarının hazırlanması və yenidən hazırlanması üzrə: a) Auditorların ixtisasartırma kursunun tədris proqramlarının təkmilləşdirilməsi; b) Beynəlxalq Audit Standartlarına və Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinə edilmiş son əlavə və dəyişiklikləri müntəzəm olaraq auditorların ixtisasartırma kurslarının proqramına daxil edilməsi; c) Peşə kurslarının təşkilinin genişləndirilməsi; ç) Ali təhsil müəssisələrində gənc auditor kadrlarının hazırlanması işinə dəstək və peşənin təbliğ edilməsi	S.Gülməmmədov N.Talıbov İxtisasartırma Komitəsi	Aprel 2015 2015	14; 15; 28-ci suallara dair	4.1* 1.23* V 2;3;5; 6;7** 1.3* 4.7*
6.	Auditdən keçməyən təsərrüfat subyektlərinə qarşı müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi: a) Məcburi auditdən yayınmaya qarşı inzibati məsuliyyətin və	Q.Bayramov N.Talıbov M.Abbasov	2015	5; 18; 19; 20; 28-ci suallara dair	1.27*

	sanksiyaların tətbiqi ilə bağlı mexanizmlərin müəyyən edilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsini; b) Müvafiq dövlət qurumlarının, təsərrüfat subyektlərinin nümayəndələrinin və auditorların iştirakı ilə seminarın keçirilməsi; c) Müvafiq qurumlara və Ərazi vergi orqanlarına auditdən keçməyən təsərrüfat subyektləri ilə bağlı məktubların göndərilməsi	S.Gülməmmədov R.Cəfərli Q.Bayramov N.Talıbov M.Abbasov S.Gülməmmədov	Layihə qəbul edildikdən 15 gün sonra İyun		
7.	Аудитə dair kitabların, metodik təlimatların, tövsiyələrin, göstərişlərin və əyani vəsaitlərin hazırlanıb nəşr etdirilməsi	N.Talıbov İşçi qrupu	2015	28-ci suala dair	6.1* IX 3;4**
8.	Auditor xidməti bazarında haqsız rəqabət hallarının aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi	M.Abbasov S.Gülməmmədov	2015	15; 28-ci suallara dair	8.4* VII 8**
9.	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar haqqında məlumatların KİV-də və Palatanın internet saytında müntəzəm yeniləşdirilməsi	S.Gülməmmədov R.Ələkbərov	2015	7; 8; 15; 28-ci suallara dair	7.5*
10.	Aparılmış auditlərin nəticəsinə dair maraqlı tərəflərdən daxil olmuş irad və təkliflərlə bağlı (Maliyyə Nazirliyi, İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi Mərkəzi Bank, Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi, Korrupsiyaya qarşı	N.Talıbov M.Abbasov S.Gülməmmədov	Zəruri hallarda	15; 28-ci suallara dair	

	mübarizə idarəsi, Mərkəzi Bank yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti və s.) tədbirlərin həyata keçirilməsi				
11.	Təsərrüfat subyektlərinə göstərilən auditor xidmətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə tədbirlərin həyata keçirilməsi	M.Abbasov İ.Bayramov	2015	10; 11; 14; 15; 28-ci suallara dair	2.1; 3.2; 8.1* IV 1; 2;4**
12.	Audit sahəsində qabaqcıl beynəlxalq mütərəqqi təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi	Q.Bayramov N.Talıbov S.Gülməmmədov M.Abbasov R.Cəfərli	2015	28-ci suala dair	1.2.4; 2.1* IX 13**
13.	Auditorlar Palatasının əməkdaşlarının və üzvlərinin təcrübələrinin beynəlxalq səviyyədə artırılması məqsədilə, xarici ölkələrə müxtəlif səpkili seminarlara, kurslara, treninqlərə, konfranslara və s. göndərilməsi ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi	Rəhbərlik S.Gülməmmədov T.Əmiraslanov V.Rəhimov	2015	28-ci suala dair	5.2*
14.	Elektron informasiyaların və internet vasitəsilə lazımi informasiya almaq imkanlarının yaradılması, internet saytının daha müasir formaya salınması üçün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi	Q.Bayramov N.Talıbov F.Qarayev V.Rəhimov R.Ələkbərov	2015	8; 15; 28-ci suallara dair	7.3* X 7**
15.	Korrupsiyaya qarşı mübarizədə sərbəst auditorların və auditor təşkilatlarının maariflənməsi və bu	M.Abbasov	2015	20; 21; 28-ci suallara	3.4* VII

	sahədə mübarizənin genişləndirilməsi			dair	1**
16.	«Daxili audit haqqında» Azərbaycan Respublikası qanununun təsdiq olunması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi	Q.Bayramov N.Talıbov M.Abbasov	2015	24; 25; 26; 27; 28-ci suallara dair	
17.	Daxili auditor kadrlarının hazırlanması üçün mütəxəssislərin kurslara cəlb edilməsi	S.Gülməmmədov	2015	28-ci suala dair	
18.	Auditdə qiymətlərin tənzimlənməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi	N.Talıbov V.Rəhimov	III rüb	15; 22; 23; 28-ci suallara dair	1.17*
19.	Auditorların reyting səviyyəsinin müəyyən edilməsi	N.Talıbov R.Cəfərli	Aprel	28-ci suala dair	1.19* VI 16**

Qeyd: Cədvəldə qeyd edilən tədbirlərin bir qismi Auditorlar Palatasının iş planında və Auditor xidmətinin inkişaf konsepsiyasının təqvim planında da nəzərdə tutulmuşdur.

* Auditorlar Palatasının iş planı

** Auditor xidmətinin inkişaf konsepsiyasının təqvim planı

Kadr hazırlığı, akkreditasiya və beynəlxalq əlaqələr idarəsi